

Književna poročila.

Dr. Josip Gruden, Zgodovina slovenskega naroda. 2. del: Pozni srednji vek. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1912.

Drugi zvezek te važne knjige obsega pozni srednji vek, torej ono dobo, ko se je slovenska Karantanija razcepila na mnogo cerkvenih in posvetnih teritorijev, iz katerih so se izkristalizirale pod žezlom Habsburžanov notranje avstrijske dežele. Ni bila lahka naloga, te čase v poljudni obliki popisati, a pisatelju se je posrečilo, ker je vselej s krepkimi potezami označil osebnosti odličnejših vladarjev in vpletel v suhoparno genealogijo srednjeveških rodov obilo lokalne zgodovine; tako pripoveduje o začetkih Celovca, Ljubljane, Kostanjevice, Radovljice in drugih mest. Te lokalnozgodovinske črtice se bodo čitateljem posebno priljubile; zato bo treba zadnji zvezek „Zgodovine slovenskega naroda“ opremiti z natančnim registrom oseb in krajev, na kar pisatelja posebno opozarjam. Že na koncu tega zvezka bi register dobro služil. Skoro vse zgodovinske osebe te dobe so bile nemškega pokoljenja, ker smo bili Slovenci v onih časih malone povsem kmetski narod, podložen tujerodnemu plemstvu, ki je odločevalo o naši usodi. Zato obrača pisatelj posebno pozornost na vse one priče slovenstva, ki jih omenjajo srednjeveške listine in kronike. Tako bo slovensko ljudstvo z zanosom bralo o rabi slovenskega jezika pri ustoličenju koroških vojvod (str. 172) ali pa o slovenskih priseljencih s Krasa, ki so imeli že v 13. stoletju v Trstu meščanske pravice (str. 244). Škoda, da je zgodovino turških vojn prihranil za novi vek; v tem zvezku bi bila prikladnejša. V drugem zvezku „Zgodovine slov. naroda“ prevladuje politična zgodovina, kulturni je odmerjen prepričan prostor. Tako pogrešamo poglavje o življenju po srednjeveških mestih, o obrtnosti in cehih, o trgovini in denarstvu, o cestah in semnjih. Mogoče, da bo g. pisatelj to tvarino obdelal šele pri zgodovini kmetskih uporov, ki pride v 3. zvezku; toda že tu na primernem mestu vpletena bi zelo oživila težavno politično zgodovino naših pokrajin v srednjem veku.

Glede posameznosti nekaj opomb: Da je bila dežela Henrika Jasomirgotta l. 1156. povzdignjena v „neodvisno vojvodino Avstrijo“ (str. 164), bi se lahko napačno tolmačilo; tu naj se popravi „skoro neodvisno“. — Semmering izhaja od besede „smreka“; oblika „Severnik“ (str. 166 in 196) je torej napačna skovanka. Glede nekdanjega gradú Hertenberg (str. 175) blizu Sv. Katarine nad Ljubljano bi bilo dobro pristaviti, da nanj spominja še danes ime gore Jeterbenk. — Da je pretresel l. 1348. naše dežele „močan sunek, kakršnega še ni bilo čutiti od stvarjenja sveta“ (str. 237), je pretirano. — Razvaline ortenburškega gradú blizu Kamne gorice imenuje narod „Pusti grad“ (dr. Gruden piše str. 249: „Lipniški grad“); nemško ime je „Wallenburg“; „Waldenburg“ je menda tiskovna pomota. — Znana vas blizu Bohinjskega jezera se imenuje „Stare fužine“, ne „Stara fužina“ (str. 252). — Da bi bilo nemško ime roparskega viteza Erazma Predjamskega „Lueger“ identično s slovenskim „Logarjem“ (str. 281 in 282), se mi ne zdi prav verjetno. — Istrski Pičan imenuje Italijan „Pedena“, ne „Petena“ (str. 286). Za italijanski Udine ne zametujmo slovenskega imena „Videm“ (str. 309). Namesto besede „kolonist“ se poslužuje g. pisatelj oblike „kolon“ (str. 164 in 253), kar ni pravilno.

„Koloni“ so odvisni kmetje v Italiji in v delu našega Primorskega, a ne naselniki. Slike so dosti lepše izvršene kakor one v 1. zvezku.

Dr. Grudnova knjiga je sestavljena zelo skrbno in po najboljših virih ter pisana v prijetnem slogu in lepem jeziku. Želimo ji, da bi se našemu narodu tako priljubila kakor Staretova „Občna zgodovina“!

Milan Pajk.

Slovenske balade in romance. Izdala in založila Družba sv. Mohorja v Celovcu. 1912. V. 8°. 208 str.

Za slovenskimi legendami smo dobili bogato antologijo balad in romanc, ki sta jo uredila dr. Jak. Sket in Jos. Wester. Zbran je cvet slovenskih balad in romanc, narodnih in umetnih, od Prešerna do Župančiča. Urednika pravita, da sta se pri razvrstitvi pesmi ravnala „po sorodnosti njih snovi; vendar se pri pestri mnogoličnosti in zaradi enakomerne razdelitve slik ni dalo vse dosledno izvesti“. Najnaravnejša razdelitev bi bila seveda po snovi; toda zbirka nam nudi sliko slučajnega, brez notranjih vezi, in to je njena slaba stran. Ilustrator bi se moral ukloniti, posebno še, ako prodaja za umetnost take slike, kakršne so n. pr. na zaporednih straneh 110 in 111. — Ferd. Avenarius je svoj elegantni „Balladenbuch“ razdelil na te-le cikle: Ein Buch der Natur, Von Schuld und von Sühne, Von Liebesleid, Von fahrendem Volk, Ein Soldatenbuch, Von Rittern und Knappen, Von alten Helden, Im Schein der Geschichte, Unterm Schicksal, Rätseln und Träumen, Sehnen und Hoffen. Podobna in še priprostejša razdelitev bi se našla tudi za slovensko balado in romanco, kakor sta urednika označila vsebino v predgovoru. Tam čitamo tudi običajno razlago obeh pesniških vrst. Ako trdita, „da dandanes obe pesniški vrsti vedno združeni imenujemo“, tedaj je treba opozoriti le na nemške zbirke balad brez romanc, ki so jih uredili Avenarius, Liliencron, Münchhausen, Scholz i. dr. — Knjigi so dodane potrebne opombe in pa seznam pesnikov in njih pesmi. Brezdvomno bo ta zbirka ugajala bralcem bolj, kakor so legende; dobro služila bo tudi našim srednješolcem.

J. Š.

Slovenski kmečki koledar 1913. Izdal in založil Vekoslav Spindler, urednik v Celju. 1912. 8°. 174 str. Cena 1 K, po pošti 20 v več.

Razen par gospodarskih člankov prinaša koledar poljudno pripovedovanje iz slovenske zgodovine: „Oče Matijevc in naši pradedje“, Rotterjevo potopisno črtico o Pohorju in kratek nekrolog Aškercu, z manjšim izborom njegovih pesmi. Leposlovni del se ne dviga nad nivó vsakdanjosti, pa naj pišejo Ivo Trošt, St. Svetina ali Cvetko Golar; najboljši je Pugljev „Ženin“.

— in —

Gorski vijenac vladike crnogorskoga Petra Petrovića Njegoša. Šesto izdanje s komentarom Milana Rešetarja. U Biogradu 1912. S. B. Cvijanović. 8° LXX + 174 str. Cena broš. 2:50 din. (V cirilici.)

Nobena srbska knjiga se ne more ponašati s takim uspehom kakor Njegušev „Gorski venec“, ki je doživel osemnajst natisov, med temi šest v skrbni prireditvi univ. prof. Mil. Rešetarja, in ki je preveden na osem jezikov. O slovenskem prevodu R. Peruška, ki ga je izdala Mat. Slov. v 4. knjigi „Prevodov iz svetovne književnosti“, pravi Rešetar, da je „vrlo dobar“, in pohvalno omeni „vrlo opširan uvod, ponajviše o geografiji i historiji Crne gore“. — Novo izdanje ima obširno študijo o Njeguševem življenju, o njegovem političnem in književnem delovanju; zabeležena je novejša literatura o Gorskem vencu s kritičnimi pripombami. Knjigo krasi trobarvna pesnikova slika.

Š-r.

Josip Milaković, Jedan naš prijatelj (Adolf Černý). U Sarajevu, 1912. 8° 30 str. — Adolf Černý, ki spretno urejuje „Slovanský přehled“ že petnajsto